

Institute for Macroeconomic
and Regional Studies

Makroiqtisodiy va hududiy tadqiqotlar instituti

2023
2024
2025

AVGUST
SENTYABR
OKTYABR

Faoliyatning
asosiy
ko'rsatkichlari

Mundarija

2024-yilning yanvar-iyun oylarida hududlarda asosiy kapitalga investitsiyalar hamda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va kreditlarni jalb qilish samaradorligi tahlil qilindi	2
2024-yilning avgust oyida Toshkent shahrida uy-joylar uchun ijara narxlari o'rganildi	4
Surxondaryo viloyatini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish bo'yicha konsepsiya va takliflar ishlab chiqildi.....	5
Sovitkichlar quvvatini oshirish – kambag'allikni qisqartirish omili sifatida.....	6
2024-yilning sentyabr oyida Toshkent shahridagi yirik supermarketlarda 21 nomdag'i oziq-ovqat mahsulotlari narxining o'zgarishi ko'rib chiqildi.....	8

Tahlil davomida IPI (Investment Performance Index - Investitsiyalarni jalb qilish samaradorligi indeksi) indeksidan foydalanildi. Ushbu indeks hududlarga kiritilayotgan investitsiyalar hajmi hududning respublika taraqqiyotiga qo'shayotgan ulushiga qanchalik mos ekanligini ko'rsatadi. IPI indeksi uchun me'yordagi ko'rsatkich 1,00 ga teng va bu hududning barqaror rivojlanishi uchun investitsiyalarni jalb qilish siyosati yaxshi yo'lga qo'yilganini anglatadi.

2024-yilning yanvar-iyun oylarida respublika bo'yicha asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi 229,3 trln. so'mga yetgan. Bu 2023-yilning mos davridagiga nisbatan 1,4 marotaba ko'p. Xorijiy investitsiya va kreditlar hajmi 1,7 barobar oshgan va 157,6 trln. so'mga teng bo'lgan.

Shunga qaramay, hududlar miqyosida investitsiyalarning taqsimlanishida tafovutlar saqlanib qolmoqda. Masalan, asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi bo'yicha respublika miqyosidagi yuqori va qui o'rirlarni egallagan uch hudud qiymatlari orasidagi farq joriy yilning yanvar-iyun oylarida qariyb 4,4 baravarni, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va kreditlar bo'yicha esa 3,8 baravarni tashkil etdi.

2024-yilning dastlabki olti oyi ma'lumotlari asosida hisoblangan IPI indeksiga ko'ra, quyidagilar aniqlandi:

Aksariyat hududlarda asosiy kapitalga investitsiyalar bo'yicha me'yor ko'rsatkichga qaraganda yuqori qiymatlarni saqlanib qolmoqda. Bu borada Buxoro (2,35), Namangan (1,77) va Qashqadaryo (1,62) viloyatlari boshqalarga nisbatan ajralib turibdi. Samarqand (1,04) viloyati va Toshkent (0,94) shahrida me'yordagi ko'rsatkichga yaqin qiymatlarni qayd etildi.

To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va kreditlar bo'yicha Andijon (1,00) viloyatida me'yordagi, Navoiy (0,96) va Samarqand (0,91) viloyatlarida me'yor ko'rsatkichiga yaqin qiymat qayd etildi. Buxoro (2,92), Namangan (2,06), Jizzax (1,92) va Qashqadaryo (1,88) viloyatlarida me'yordagidan ancha yuqori natija kuzatildi. Toshkent shahrida (0,54) indeks 1 dan ancha past bo'ldi.

Shuningdek, tadqiqot davrida qayd etilgan ko'rsatkichlarni avvalgi uch chorak natijalari bilan taqqoslash asosida quyidagilar aniqlandi:

So'nggi yillarda asosiy kapitalga investitsiyalar tarkibida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarining hajmi ortib borishi IPI indeks qiymatlarining tebranishiga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda.

Xususan, Buxoro viloyatida xorijiy investitsiyalar hisobidan quyosh va shamol elektrostansiyalari, shuningdek, gaz-kimyo majmuasining qurilishi kabi yirik loyihalar yuqori indeks qiymatining shakllanishiga sabab bo'lgan.

Shuningdek, Toshkent shahrida korxona mablag'lari hamda to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar va kreditlar asosiy kapitalga investitsiyalarning muhim manbalari hisoblanadi. Bu esa IPI indeksi asosiy kapitalga investitsiyalar bo'yicha normal ko'rsatkichga yaqin, to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar va kreditlar bo'yicha normal ko'rsatkichdan past ekanligini izohlaydi.

Ta'kidlash kerakki, IPI indeksi hududlar miqyosida investitsiyalarning miqdor ko'rsatkichlari asosida tahlil qilingan bo'lib, ularning sifat ko'rsatkichlarini anglatmaydi.

2024-yilning yanvar-iyun oylarida hududlarda bo'yicha investitsiyalarini jalg qilish samaradorligi indeksi

Manba: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi

Joriy yilning avgust oyida Toshkent shahrida uy-joylar uchun ijara narxining oshishi kuzatildi va bunga bir qancha omillar, jumladan, sentyabr oyidan oly ta'lif muassasalarida yangi o'quv yilning boshlanishi bo'yicha kutilmalar ta'sir ko'rsatdi. Mazkur davrda poytaxtda o'rtacha ta'mirlangan xonadonlar uchun ijara narxlari iyul oyidagiga nisbatan o'rtacha 1,9 foizga, to'liq ta'mirlangan xonadonlar uchun esa 0,3 foizga oshdi.

O'rtacha ta'mirlangan uy-joy ijarasiga talabning oshishi bo'yicha kutilmalar ushbu turdag'i uylar ijara narxlariiga ta'sir ko'rsatdi. 2024-yilning avgust oyida ijara narxlari iyul oyidagiga nisbatan o'rtacha ta'mirlangan 1 xonali uylar uchun 1,3 foizga, 2 xonali uylar uchun 2,1 foizga, 3 xonali uylar uchun 1,7 foizga, 4 xonali uylar uchun esa 2,5 foizga oshdi.

O'rtacha ta'mirlangan xonadonlar uchun nisbatan arzon ijara narxlari Sergeli (1 xonali - 285 AQSh dollari, 2 xonali - 348 AQSh dollari, 3 xonali - 387 AQSH dollari, 4 xonali - 460 AQSH dollari), Olmazor (1 xonali - 301 AQSh dollari, 2 xonali - 359 AQSh dollari, 3 xonali - 414 AQSh dollari, 4 xonali - 471 AQSh dollari) tumanlarida taklif etilgan bo'lsa, eng qimmat ijara narxlari Mirobod (1 xonali - 350 AQSh dollari, 2 xonali - 445 AQSh dollari, 3 xonali - 550 AQSh dollari, 4 xonali - 736 AQSh dollari) va Yakkasaroy (1 xonali - 349 AQSh dollari, 2 xonali - 455 AQSh dollari, 3 xonali - 585 AQSh dollari, 4 xonali - 603 AQSh dollari) tumanlarida kuzatildi.

To'liq ta'mirlangan uy-joylar ijarasiga. 2024-yilning avgust oyida to'liq ta'mirlangan 3 xonali va 4 xonali uy-joylar uchun taklif etilgan o'rtacha ijara narxlari iyul oyidagiga nisbatan pasaygan bo'lsa, 1 xonali va 2 xonali uy-joylar uchun taklif etilgan o'rtacha ijara narxlariда o'sish kuzatildi. Mazkur davrda 3 xonali uy-joylar ijarasiga 0,4 foizga, 4 xonali uy-joylar ijarasiga 2,0 foizga arzonlashgan bo'lsa-da, 2 xonali uy-joylar ijarasiga o'rtacha 0,1 foizga, 1 xonali uy-joylar ijarasiga 3,4 foizga qimmatlashdi.

To'liq ta'mirlangan uy-joylarning eng arzon ijara narxlari Sergeli (1 xonali - 335 AQSh dollari, 2 xonali - 416 AQSh dollari, 3 xonali - 501 AQSh dollari, 4 xonali - 634 AQSh dollari) va Uchtepa (1 xonali - 377 AQSh dollari, 2 xonali - 437 AQSh dollari, 3 xonali - 563 AQSh dollari, 4 xonali - 669 AQSh dollari) tumanlarida, eng qimmat ijara narxlari esa Mirobod (1 xonali - 456 AQSh dollari, 2 xonali - 688 AQSh dollari, 3 xonali - 1006 AQSh dollari, 4 xonali - 1274 AQSh dollari) va Shayxontohur (1 xonali - 421 AQSh dollari, 2 xonali - 715 AQSh dollari, 3 xonali - 1014 AQSh dollari, 4 xonali - 1279 AQSh dollari) tumanlarida kuzatildi.

Ijara narxlari olx.uz platformasidan veb skreping (web scraping) orqali olingan ochiq ma'lumotlar asosida tahlil qilindi. Bunda 2024-yilning iyul oyi uchun 52,6 mingta va avgust oyi uchun 51,9 mingta ma'lumotdan foydalanildi. Ikkala davr uchun ham tahlil narxlari chegarasining yuqori va pastki 5 foizlik kvantillari chiqarib tashlangandan keyin amalga oshirildi.

Davlatimiz Rahbari 2023-yilning 16-17 noyabr kunlari Surxondaryoga tashrifi doirasida viloyatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish bo'yicha zarur topshiriqlarni bergandi. MHTI mutaxassislari ushbu topshiriqlarning ijrosini ta'minlash maqsadida quyidagi konsepsiya va takliflarni ishlab chiqdi:

1. Uzun shaharchasini rivojlantirish konsepsiysi.

O'tkazilgan tahlillar Uzun shaharchasi bir qator sohalarda raqobat ustunligiga ega ekanligini ko'rsatdi. Xususan, Sariosiyo temiryo'l stansiyasi va Sariosiyo aeroporti imkoniyatlardan foydalanib, turizmni shaharchani rivojlantirish drayveriga aylantirish mumkin. Bundan tashqari sutni qayta ishlovchi korxonalar faoliyatini yo'lga qo'yish imkoniyati mavjud. Chunki hozir Uzun tumanida yetishtiriladigan 71,4 ming tonna sutning atigi 7,6 foizi qayta ishlanadi. O'quv-ishlab chiqarish hududlarini tashkil etish orqali shaharchada ishsizlikni kamaytirsa bo'ladi.

2. Geliokollektor va quyosh panellarini o'rnatish.

Surxondaryo viloyatida yilning taxminan 320 kuni quyoshli bo'ladi. Viloyatda 547 mingta uy xo'jaligi va 31 mingta ulgurji iste'molchi bor. So'nggi 5 yil davomida elektr energiyasi iste'moli 22,6 foizga oshgan. MHTI tomonidan o'tkazilgan so'rov tadbirkorlik subyektlarining 30,9 foizi o'z binosiga quyosh panellari yoki kollektorlarini o'rnatganini ko'rsatdi. Respondentlardan 65,2 foizining qayd etishicha, quyosh texnologiyalaridan foydalanishdagi asosiy to'siq bu ular narxining balandligidir. Sohani rivojlantirish uchun quyosh texnologiyalari bo'yicha ta'limni kuchaytirish, kafolat xizmatini yaxshilash, standartlar va sertifikatlar tizimini joriy qilish, zarur uskunalarni ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish lozim.

3. Cho'l-dasht hududlaridagi bo'sh yerlardan oqilona foydalanish.

Surxondaryoda qishloq xo'jaligida foydalanilmaydigan 324 ming hektar qumli, cho'l-dasht, tepalik va jarlik, tuproq-to'kilma, toshloq va adir yerlar mavjud.

Degradatsiyaga uchragan yaylovlarni tiklash hamda qishloq xo'jaligida foydalanilmaydigan yerlarning iqlimiga xos o'simliklarni ekish orqali o'tloqlar hamda chorva mollari sonini ko'paytirish mumkin. Shu maqsadda, Angor, Sherobod va Termiz tumanlaridagi cho'l-dasht maydonlarining qumloq tuproqlarida qora saksovul (hosildorligi 57 s/ga), cherkez, selin, qandim (18 s/ga) hamda O'zbekistonning qumloq joylari uchun mos keladigan fitomeliorant o'simliklarni ekish va 5 ming bosh qo'y-echki otarchilik fermalarini barpo qilish maqsadga muvofiq. Buning natijasida mayda shoxli chorva mollari soni qo'shimcha 100 ming boshga ortadi va 50 mingta yangi ish o'rni yaratiladi.

4. Charm sanoatini rivojlantirish.

Surxondaryo viloyatida 1 millionta yirik shoxli qoramol bor. 2023-yil mazkur salohiyatdan unumli foydalanish maqsadida viloyatning Angor tumanida yillik 1,2 mln. kv.m hajmdagi terini qayta ishlash quvvatiga ega zamonaviy klaster ishga tushirildi. Galdagi muhim vazifalardan biri bu charm sanoatini rivojlantirish akseleratorini yo'lga qo'yishdir. Buning uchun ishlab chiqishga xalqaro ekspertlarni jalb qilish, xodimlar malakasini oshirish, istiqbolli loyihalarni tanlash va ekportchilarga moliyaviy yordam ko'rsatish zarur.

MHTI ekspertlari tadqiqot davomida, shuningdek, Surxondaryo viloyatining tarixiy, madaniy va turistik salohiyatini ommalashtirish, viloyatga salohiyatli kadrlarni jalb etish, dorivor o'simliklar bilan davolashni ommalashtirish, foydali qazilma konlarini samarali o'zlashtirish imkoniyatlarini ham o'rganib chiqdi.

Batafsil tanishib chiqish

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Makroiqtisodiy va hududiy tadqiqotlar instituti (MHTI) mutaxassislari meva-sabzavot mahsulotlari sohasida yo'qotishlarni kamaytirish imkoniyatlarini o'rgandi.

Bugungi kunda O'zbekistonda har yili 22 million tonnadan ortiq meva va sabzavotlar, jumladan, sabzavotlar (51,3 foiz), kartoshka (15,8 foiz), mevalar (13,8 foiz), poliz mahsulotlari (11,3 foiz), uzum (7,7 foiz) ishlab chiqarilmoqda.

Ayrim turdag'i mahsulotlarni qayta ishslash darajasi ishlab chiqarishning 13-14 foizidan oshmaydi. Eksperlarning fikriga ko'ra, yo'qotishlar 20-30 foizni tashkil etadi.

Meva-sabzavotchilik bilan 5,4 millionta dehqon va shaxsiy yordamchi xo'jaliklari band. Ular birgalikda meva-sabzavotchilik mahsulotlarining 57,3 foizini ishlab chiqaradi.

Meva va sabzavot mahsulotlari yo'qotilishini kamaytirish ularga qo'shimcha 1,2-1,7 milliard AQSh dollari (2023-yil narxlarida) miqdorida foyda olib kelishi mumkin. Bu 2023-yilda aholining kambag'allik darajasi 11,0 foiz deb baholangan mamlakatda ushbu ko'rsatkichni kamaytirishda yordam bergan bo'lardi.

Shunday qilib, so'nggi 5 yil ichida meva va sabzavotlarni yetishtirish sanoatidagi yillik o'sish o'rtacha 3,7 foizni tashkil etgani inobatga olinsa, meva-sabzavot mahsulotlarini saqlash masalasi yildan yilga dolzarb ahamiyatga ega bo'lib bormoqda.

Ma'lumot uchun: Sovitish kameralarining asosiy maqsadi – hosilni juda muzlatmasdan vaqtincha saqlash. Bu holda yo'qotishlar minimallashtiriladi. Bu sabzavot va mevalarning tovar ko'rinishi va ta'mini saqlab qolishning juda samarali usuli.

2024-yil 1-yanvar holatiga ko'ra, respublikada umumiyoq quvvati 1 003,2 ming tonna bo'lgan 1 907 ta sovitish ombori faoliyat yuritgan. Sovitish omborlarining umumiyoq quvvati eng katta bo'lgan hududlar orasida quyidagilarni ajratib ko'rsatish mumkin: Farg'ona (161,9 ming tonna yoki umum respublika quvvatining 16,1 foizi), Toshkent (130,5 ming tonna yoki 13,0 foizi),

Samarqand (102,6 ming tonna yoki 10,2 foizi) va Andijon (100,4 ming tonna yoki 10,0 foizi) viloyatlari.

Umuman respublika bo'yicha bitta sovitish omborining o'rtacha hajmi 526,1 tonnani tashkil etadi. Viloyatlar bo'yicha bitta sovitish omborining eng katta o'rtacha hajmi Toshkent (841,8 tonna) va Namangan (788,3 tonna) viloyatlarida kuzatilmoxqda.

O'rtacha hajmi eng kichik bo'lgan sovitish omborlari Qoraqalpog'iston Respublikasi (264,9 tonna) va Andijon (306,1 tonna) viloyatlarida joylashgan.

Respublika bo'yicha sovitish omborlarining quvvati yalpi yillik meva-sabzavot mahsulotlarini ishlab chiqarishning o'rtacha 4,5 foizini qoplaydi. Eng yuqori qamrov darajasi Toshkent (7,1 foiz), Qashqadaryo (6,8 foiz), Farg'ona (6,6 foiz), Xorazm (5,3 foiz), Namangan (5,0 foiz) va Jizzax (5,0 foiz) viloyatlariga to'g'ri keladi.

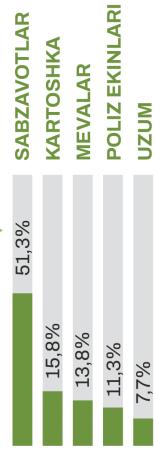
Eng past qamrov ko'rsatkichlari Sirdaryo (2,0 foiz), Samarqand (2,9 foiz), Buxoro (3,0 foiz), Andijon (3,1 foiz), Navoiy (3,9 foiz), Surxondaryo (4,4 foiz) viloyatlari va Qoraqalpog'iston Respublikasida (2,8 foiz) kuzatilmoxqda.

Bir qator mutaxassislarning ta'kidlashicha, saqlash quvvatlari eng yaxshi holatda mamlakat eksport salohiyatining kamida 75 foizini qoplashi kerak.

O'zbekiston 2023-yilda 1 757,7 ming tonna meva-sabzavot mahsulotlari eksport qildi. Bundan kelib chiqadiki, 2023-yilda respublikada sovitish omborlarining quvvati 1 318,3 ming tonna bo'lishi kerak edi. Ya'ni, 2023-yil uchun quvvat yetishmasligi 315,1 ming tonnani tashkil etdi. Demak, quvvatni 31,4 foizga oshirish zarur. Kelajakda davlat strategiyalari doirasida rejalashtirilgan meva-sabzavot mahsulotlari eksportining sezilarli o'sishi tufayli sovitish quvvatining yetishmasligi yanada keskin bo'lishi mumkin.

Batafsil tanishib chiqish

SOVITKICHLAR QUVVATINI OSHIRISH – KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISH OMILI SIFATIDA

Ayrim turdag‘ mahsulotlarni qayta ishlash darajasi ishab chiqarishning **13-14 %**idan oshmaydi. Shu bilan birga, mutaxassislarning fikriga ko‘ra, yo‘qotishlar **20-30 %**ni tashkil qiladi.

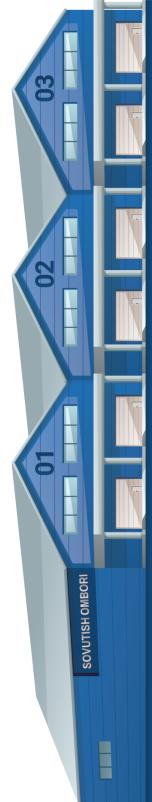
Meva-sabzavot sanoati ishlab chiqarishining so‘nggi 5 yilda ortacha yillik o‘sishi

3,7 %

2019 2021 2022 2023 2024

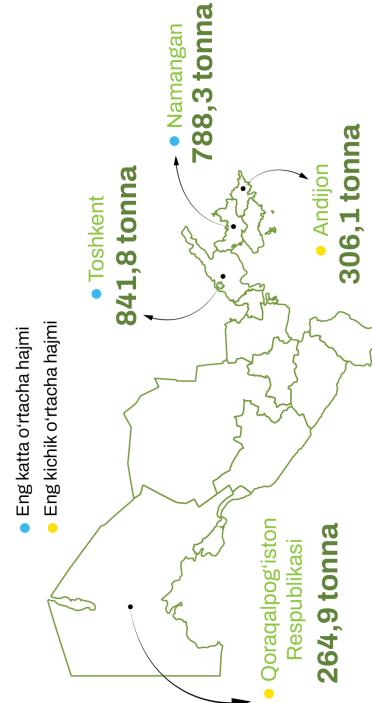
! O‘rtacha yillik o‘sish **3,7 %** ni tashkil etishi hisobga olinsa, meva-sabzavot mahsulotlari saqlash masalasi har yili keskinlashtirmoqda.

2024-yilning 1-yanvar holatiga ko‘ra, respublikada umumiy quvvati **1 003,2 ming tonna** bo‘lgan 1 907 ta sovitish ombori faoliyat ko‘rsatgan.

526,1 tonnani tashkil etadi.

Hududlar kesimida bitta sovitish omborining eng katta va kichik o‘rtacha hajmi

O‘zbekiston 2023-yilda **1 757,7 ming tonna** meva-sabzavot mahsulotlarini eksport qildi.

Bundan kelib chiqadiki, 2023-yilda respublika bo‘yicha sovitish omborlarining quvvati **1 318,3 ming tonnani** tashkil qilishi kerak edi.

Ya‘ni, 2023-yilda quvvat tanqisligi **315,1 ming tonnani** tashkil etdi yoki quvvatning **31,4 foizga** o’sishi zarur.

Sovitish omborlarining umumiy quvvati bo‘yicha respublikada eng yuqori o‘rinlarni egallagan hududlar orasida:

Sovitish omborlarining quvvati respublikada yetishtiriladigan meva-sabzavot mahsulotlarning o‘rtacha

4,5 %ni qoplaydi.

Eng past qamrov

Eng yuqori qamrov

Meva-sabzavotchilik bilan **5,4 million** dehqon va xususiy yordamchi xo‘jalikkarli band bo‘lib, ular birgalikda meva-sabzavotchilik mahsulotlарining **57,3 foizini** ishlab chiqaradi. Meva va sabzavotlar yo‘qotilishini kamaytirish ularga qo‘shimcha **1,2-1,7 milliard AQSh dollarini** miqdorida (2023-yil narkarida) foyda olib kelishi mumkin bo‘lib, bu **2023-yilda** anoliniing kambag‘alik darajasi **11,0 %** deb baholangan mammalakatda kambag‘alikni qisqartishda yordam beragan bo‘lar edi.

**2024-yilning sentyabr oyida Toshkent shahridagi yirik supermarketlarda
21 nomdagi oziq-ovqat mahsulotlari narxining o'zgarishi ko'rib chiqildi**

o'qish vaqt
26soniya

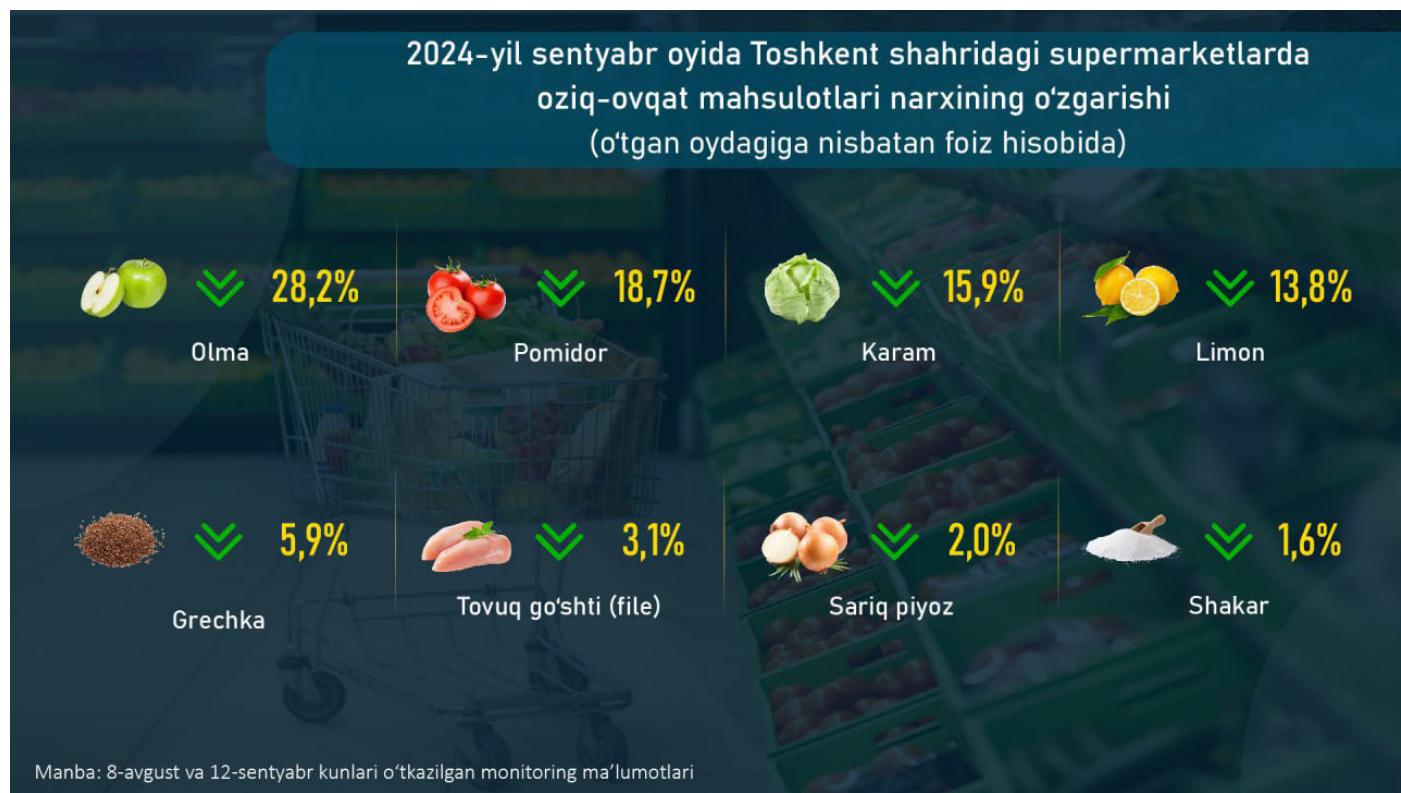
Monitoring natijalari 8 nomdagi mahsulot bo'yicha minimal narxlari o'tgan oydagiga nisbatan pasayganligini ko'rsatdi*.

Shunday qilib, olmaning minimal narxi 28,2 foiz, pomidorniki 18,7 foiz, karamnniki 15,9 foiz, limonnniki 13,8 foiz, grechkaniki 5,9 foiz, tovuq go'shtnniki (file) 3,1 foiz, sariq piyoznniki 2,0 foiz, shakarniki 1,6 foiz pasaygan.

9 nomdagi mahsulotning minimal narxlari oshgan. Narxining oshishi bo'yicha kartoshka yetakchi bo'ldi. Bu esa mavsumiy omil bilan bog'liq.

4 nomdagi mahsulotning eng past narxlari o'zgarishsiz qolgan. Ularning orasida bug'doy uni, guruch, qizil sabzi va tuxum.

*tahlil 8-avgust va 12-sentyabr kunlari o'tkazilgan monitoring ma'lumotlari asosida qilindi.

INSTITUT JAMOASI

Makroiqtisodiy va hududiy tadaqiqotlar instituti